

מקדש אני אדורש

הרב ישעיהו לוי שליט"א

במה לעיון במקראות בדרך רבותינו

על סודון של פרשות תרומה ותצווה

א

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה; מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי. וְזֹאת תְּרוּמָהּ אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם: זָהָב וְכֶסֶף וְנָחֶשֶׁת. וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים. וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים. שֶׁמֶן לְמָאֵר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים. אַבְנֵי שֹהַם וְאַבְנֵי מִלֻּאִים לְאַפֵּד וְלַחֲשֹן. וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם. כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי מְרָאֶה אוֹתָךְ אֶת תְּבִנַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנַת כָּל פְּלִי, וְכֵן תַּעֲשׂוּ (כה, א-ט)

סדר המקראות שבראש פרשת תרומה עשוי להיתפש כמהופך. יכולנו לצפות שתחילה יאמר הקב"ה שעלה במחשבתו לשכון בתוך בני ישראל, ויצווה אפוא לעשות משכן וכליו, ורק לבסוף יצווה על ההתרמה הנצרכת למטלה. אך לפנינו פתיחה סתמית על אודות לקיחת תרומה "מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹ", פירוט מדויק של "התרומה אשר תקחו מאתם" עוד קודם לגילוי מטרתה, ורק אחריהם הידיעה שזו נועדה כדי שיעשו "לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם".

שכן הקב"ה אינו זקוק למקדש ח"ו – "אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם" (שמות כ, יט); "כִּי הָאֲמֵנָם יֵשֵׁב אֶל־הַיָּם עַל הָאָרֶץ? הֲנִה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךְ, אֲף כִּי הִבִּית הַזֶּה" (מלכים א ח, כז) – אבל רוצה את עשייתו ביד ישראל ובליבם הנדיב. הם יתקדשו ויקדשו מקום והוא ישכון בקרבם. מלאכת המשכן וכליו היא חלקם של מיעוט מוכשרים בעם, "חֲכָמִי לֵב אֲשֶׁר מְלֹאֲתִי רוּחַ חֲכָמָה" (שמות כה, ג), אבל התרומה תקיף את הקהל כולו, "הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים, כָּל נָדִיב לֵב" (לה, כב). לפיכך תחילת העשייה ועיקרה, קיום "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" היותר שלם ושבעבורו "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", הם אל נכון התרומה.

רשימת החומרים לתרומה מסודרת כנראה לפי ערך הפרטים. המתכות בראש כאשר הזהב מקדים את הכסף והנחושת, אחריהן האריגים לפי יוקרם, שוב הצומח והחי הגולמיים יותר, ואחריהם מתכלים שאינם מגוף המשכן וכליו. "אַבְנֵי שֹהַם וְאַבְנֵי מִלֻּאִים" חותמות את הפירוט, אך הן היקרות מכל וראויות היו לכאורה להופיע בראש. אולם למעשה "הַנָּשָׂאִם הִבִּיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמִּלֻּאִים" (לה, כז), ומפני שנדבת האבנים לא הקיפה את הכלל רק נועדה

ליחידים ידועים, היא מוזכרת כחוספה מדולדלת לנדבת הציבור'. אחר ש"וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" נאמר על התרומה, "וְכֵן תַּעֲשׂוּ" שוב אינו מיותר. "וַעֲשׂוּ" בני ישראל נדבה למקדש כדי שאתה, משה עם חכמי הלב, "כֵּן", כהוראות שבסמך, "תַּעֲשׂוּ" את המלאכה. "כָּכָל אֲשֶׁר אֲנִי מְרָאֶה אוֹתָךְ אֶת תְּבִנַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנַת כָּל פְּלִי" הוא תיאור של "מִקְדָּשׁ" ולא לוואי של "וַעֲשׂוּ". לפיכך בניגוד ל"וַעֲשׂוּ" שבלשון נסתר, רמז אל העם כולו, בא "תַּעֲשׂוּ" בלשון נוכח, כמו שיבואו כל הצייונים על המלאכה: "וְעֹשֵׁי שְׁלֹחַן" (כה, כג); "וְעֹשֵׁי מִנְרַת זָהָב טְהוֹר" (שם, לא); וכו'. רק על ארון העדות נאמר "וַעֲשׂוּ" (כה, י), אולי מפני שהוא תחילת העשייה, להקיש אל "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" וכך לשייך את נדבת ישראל אל המלאכה. או שמא הוכרח הכתוב לנקוט "וַעֲשׂוּ" אצל הארון שבמשכן להבדיל מן ארון אחר אשר עליו צווה משה, "וְעֹשֵׁי לָךְ אֲרוֹן עֵץ" (דברים י, א), בלשון נוכח יחיד, בעלותו לקבל את הלוחות השניות³. ואפילו גבי הארון באו פרטי המלאכה בנוכח כבשאר הכלים ומרכיבי המשכן: "וְצִפִּית" (שמות כה, יא); "וְיִצְקֶת" (שם, יב); וכו'.

ב

וְעֹשֵׁי מִזְבֵּחַ מִקְטָר קִטְרֵת עֵצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ (שמות ל, א)
וְעֹשֵׁי כִיֹּר נְחֹשֶׁת וְכִנּוֹר נְחֹשֶׁת לְרִחְצָה (שם, יח)

כל דרך יודע שמכל הסדרים שבתורה מן 'שמות' ואילך, שמו של משה רבינו נעדר רק מן 'תצווה'. אך לפי האמת גם ב'תרומה' משה אינו מוזכר בשמו אלא אחת, בפסוקה הראשון: "וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר" (כה, א). 'תרומה' ו'תצווה' יחד הן כולן דיבור רצוף אחד מתאריך, אשר אין דיבור חדש אחרי עד זה שבתחילת 'כי תשא': וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ וּגו' (ל, יא-יב). שכן ראש ועיקר הוא כאמור נדבת החומרים, ומלאכת כל הכלים והבניין והבגדים לא ערוכה אלא כתשובה לשאלה, 'מה יעשה בתרומה?' כלומר, כביאור להוראה הכללית "וְכֵן תַּעֲשׂוּ" (כה, ט), שמשמעה כאמור למעלה, '[יתרמו ישראל] כדי שכן תַּעֲשׂוּ'.

לכן כל אחד מכלי המשכן ומרכיביו מתואר תחילה בחומרי, לפני שאר אפיונים כגון תבנית וממדים, ואפילו בטרם תוזכר מטרתו או שימושו, חוץ לפעמים כאשר זיהויו של פריט תלוי בשימוש. כך: "וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֵצֵי שִׁטִּים" (כה, י); "וְעֹשֵׁי שְׁלֹחַן עֵצֵי שִׁטִּים" (כה, כג); "וְעֹשֵׁי מִנְרַת זָהָב טְהוֹר" (כה, לא); "וְאֶת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֹשֶׁר יִרְעֵת שֵׁשׁ מְשֹׁר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי" (כו, א); "וְעֹשֵׁי יִרְעֵת עִזִּים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן" (כו, ז); "וְעֹשֵׁי מִכְסָּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסָּה עֹרֹת תְּחָשִׁים מְלֻמְעָה" (כו, יד); "וְעֹשֵׁי אֶת הַקִּיָּשִׁים לְמִשְׁכָּן עֵצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים" (כו, טו); "וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵי כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים

1. הבושם והשמן המנויים שם, כח, בפסוק שאחרי אבני השוהם והמילואים, לא הובאו על ידי הנשיאים, ופירוטם מחובר למעלה אל פירוט שאר החומרים שהביאו כל איש ואשה. כן מוכח מיומא עה, א, ומרשב"ם ועוד מפרשי הפשט לפיהם הביאו הנשיאים את האבנים מפני ששמות שבטיהם חרוטים בהן. אבל הבושם והשמן בודדו אחר האבנים מפני שאינם כאמור מגוף המשכן וכליו.

2. ראה רש"י ושאר מפרשים. לרוב מסכם "כֵּן עֲשֶׂה" או "כֵּן עֲשׂוּ" עשייה מסועפת מרובת פרטים. ראה לדוגמה בראשית ו, כב; שמות ז, ו; וכהנה וכהנה. יכולנו אפוא לפרש גם כאן, "וַעֲשׂוּ... כָכָל אֲשֶׁר אֲנִי מְרָאֶה אוֹתָךְ" על כל פרטיו "כֵּן תַּעֲשׂוּ", אלמלא ו"ו של "וְכֵן" שלא עלתה יפה, ואלמלא המעבר מנסתר לנוכח.

3. על השאלה אם הארון שנצטווה משה לעשות בעלותו להר הוא אותו ארון שעשה לבסוף בצלאל, ראה רש"י, ראב"ע, ורמב"ן לדברים על אתר, ובמקורות שהזכיר שם רמב"ן. ואף אם מדובר באותו ארון, נצרך פה "וַעֲשׂוּ" ללמד שאין הארון שונה משאר כלים שעשייתם חובה על כלל ישראל, ואינו מטלה אישית של משה.

הקִרְשׁ" (כו, יט); "וְעִשִּׂיתָ פֶּרֶת תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר" (כו, לא); "וְעִשִּׂיתָ מִסָּף לַפֶּתַח הָאֵהָל תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר" (כו, לו); "וְעִשִּׂיתָ לְמִסָּף חֲמִשָּׁה עֲמוּדֵי שָׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְזִימָה זָהָב וְצִקָּה לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנִי נְחֹשֶׁת" (כו, לז); "וְעִשִּׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שָׁטִים" (כו, א); "וְעִשִּׂיתָ אֶת חֹצֵר הַמִּשְׁכָּן לִפְתָּח נֹגֵב תִּמְנָה קָלָעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר" (כו, ט); "וְעִמְדוֹת עֲשִׂיָּה וְאֲדָנֶיהֶם עֲשִׂיָּה נְחֹשֶׁת וְזִימָה וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף" (כו, י); וכן כולם. גם אצל הבגדים: "וְעָשׂוּ אֶת הָאֵפֹד זָהָב תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר" (כח, י); "וְעִשִּׂיתָ אֶת מַעֲלֵי הָאֵפֹד כָּלִיל תְּכַלֵּת" (כח, לא); ושוב, כן כולם.

סדר הפריטים שיעשו מקביל, אמנם עם סטיות הכרחיות, לסדר החומרים שייתרמו. תחילה כלי אוהל מועד, מפני שביחס לגודלם זהב הארון והשולחן רב ולהם חלקי זהב ועיטורים, ואיתם המנורה שכולה זהב, והזהב הלא הוא ראש לכל הנידבים. אחרי הכלים יריעות המשכן ויריעות עיזים ומכסה אילים מאדמים ומכסה עורות תחשים, בדיוק כסדר האריגים והעורות בתרומה. אחריהם הקרשים, כנגד "עֲצֵי שָׁטִים" שאחרי "עֹרֹת תַּחְשִׁים" (כח, ה). משיקום המשכן, הוא יצטרך לפרוכת ומסך, ובשניהם הוקדמו האריגים לעמודים, כמו שהוקדמו "תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ" (שם, ד) ל"עֲצֵי שָׁטִים". כן הוקדמו קלעי שש המשור לעמודיהם העשויים מעצי שיטים⁴. ראויים היו בגדי הכהונה לבוא אחר יריעות המשכן או הפרוכת והמסך, אלא שהוכרח הכתוב לשבץ את עשיית הבגדים בין קריבת אהרון ובניו לכהונה (כח, א) ובין הלבשתם ומשיחתם (כח, מא; כט, ה; שם, ז; ח-ט), ולפיכך המתונו הבגדים על לאחר כיחת שמן למאור (כו, כ), שהוא קודם בנדבה "לְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה" (כח, ו).

רבים נתקשו מדוע אחרת עשיית המזבח הפנימי עד סוף 'תצוה' (כ, א-י), אחר חינוך הכהנים והמזבח החיצון, ולא הוזכרה עם עשיית שאר כלי אוהל מועד. אלא שהמזבח הפנימי הוא קטן ועציו וזהבו מועטים, ופרשת עשייתו לא באה אלא ליישב בעבור מה ייתרמו "בְּשָׂמִים... לַקִּטְרֹת הַסָּמִים" (כח, ו). לפיכך הוא נקרא כאן "מִזְבֵּחַ מִקְטֹרֶת" (ל, א). ולפיכך סונפה הקטרת הקטורת על דקדוקיה (ח-ט) אל עשיית מזבח הקטורת, בניגוד להדלקת הנרות ועריכת לחם הפנים אשר קבעו פרשות לעצמן נבדלות מעשיית המנורה והשולחן, בויקרא כד, א-ט. "בְּשָׂמִים... לַקִּטְרֹת הַסָּמִים" הוזכרו בנדבה אחר "בְּשָׂמִים לְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה" (שמות כח, ו), ולכן באה עשיית מזבח הקטורת אחר משיחת הכהנים.

הכיוור אינו מופיע כלל ב'תרומה' או 'תצוה', אלא להלן ב'כי תשא' (ל, יז-כא) בין שקילת מחציות השקל (שם יא, טז) לרקיחת שמן המשחה (כב-לג). שכן לא נעשה הכיוור מנחושת התרומה אלא "בְּמִרְאֵת הַצָּבָאֵת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֵהָל מוֹעֵד" (לח, ח; ראה רש"י על אתר), ואין חומרו בחשבון שב'פקודי', להלן לח, כט-לא. הכיוור מוזכר אפוא אחר "מַחְצִית הַשָּׁקֶל בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ" שהוא תשלום "תְּרוּמָה לַה'" שלקחו למשכן (ל, יג), והוא "כֶּסֶף" האמור בנדבה (כח, ג) וממנו עשו את "אֶת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֲדָנֵי הַפֶּרֶת" ו"זִימָה לְעִמּוּדִים וְצִפָּה רִאשִׁיהֶם וְחֹשֶׁק אֹתָם" (לח, כח-כח). יוטר לא יכלה הזכרת הכיוור להתעכב, כי מלאכת שמן המשחה ומתכונתה ממדה להתפרש לסיים את הדיבור על אודות "בְּשָׂמִים לְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה", ושם בפרשה ייאמר למשוח את כלי המשכן ובתוכם "אֶת הַכִּיֹּר וְאֶת כִּנּוֹ" (ל, כח).

ג

וְאֵתָה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמֹן זֵית זֶךְ כֶּתִית לְמָאֹר (שמות כז, כ)

וְאֵתָה הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת אֶהֱרֹן אַחִיךָ וְאֶת בָּנָיו אִתּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִכְהֲנֹנוּ לִי (שם כח, א)

וְאֵתָה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חֲכָמֵי לֵב אֲשֶׁר מֵלֹאֲתֶיךָ רוּחַ חֲכָמָה (שם, ג)

"וְאֵתָה" או "וְאֵתָם" מנגידים תדיר אל מה שיעשו אחרים או יעשה להם. כגון: "הוא יְשׁוּפֶךָ רֹאשׁ וְאֵתָה תְּשׁוּפֶנּוּ עֶקֶב" (בראשית ג, טו); "יִדַּעַ תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה וְעָפָר בְּאַרְץ לֹא לָהֶם וְעִבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם... וְאֵתָה תְּבֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם" (שם טו, יג-טז); "שִׁלְחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקָּח אֶת אֲחִיכֶם וְאֵתָם הֶאָסְרוּ" (שם מב, טז); "אֲשֶׁר יִמָּצָא אִתּוֹ יִהְיֶה לִי עֶבֶד וְאֵתָם תִּהְיֶי

נָקִים" (שם מד, י). לרוב יבוא "וְאֵתָה" מצומד אל "וְאֵנִי" להתוות ברית בין השניים: "וְאֵנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמִּבּוּל מִיָּם עַל הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר... וְהִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ... וְאֵתָה קַח לְךָ מִכָּל מֵאֵכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאִסַּפְתָּ אֵלֶיךָ" (בראשית ו, יז-כא); "אֵנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ... וְאֵתָה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר" (שם יז, ד-ט). דוגמה בהקשר המשכן נמצאת להלן: "וְאֵנִי הִנֵּה נִתְּנִי אִתּוֹ אֶת אֶהֱלִיָּאֵב בֶּן אֲחִיסָמֶךְ לְמִשְׁחָה דָן וְכָלֵב כָּל חֲכָם לִב נִתְּנִי חֲכָמָה... וְאֵתָה דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַף אֶת שְׁבֹתַתִּי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם... בְּרִית עוֹלָם" (שמות לא, ו-טז). את "לִכְהָ נִכְרְתָה בְרִית אֲנִי וְאֵתָה" (בראשית לא, מד) יש לפרש, "בְּרִית" בדפוס "אֲנִי וְאֵתָה", חוזה המתעד את התחייבותו של כל צד להסכם.

ואילו בפתיחת 'תצוה' תופעה יחידאית: שלש היקרויות משורשרות של "וְאֵתָה", כל אחת תחילת עניין וראש אמירה, ללא זיקה אל מעשי אחרים. מדוע? מפני שכל אחד מהעניינים הוא המשך ואינו המשך לדיבור הפותח את 'תרומה', פירוש נדבת המשכן.

כיצד? "וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמֹן זֵית זֶךְ כֶּתִית לְמָאֹר" הוא אמנם אותה לקיחה של "שִׁמֹן לְמָאֹר" המנוי בנדבה (שמות כח, ו). אבל "חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֶם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" מלמד שתמיד תילקח "מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" לקיחה דומה, שהרי שמן אינו קיים ככלי המשכן אלא הולך ומתכלה. "חֲקַת" ובייחוד "חֲקַת עוֹלָם" תונח על חובה שהזמן גרמה בראשונה ומאז היא נקבעה לעולם. כגון הפסח שנהג במצרים משום המשחית ודם על המזוזות, ומאז הוא קרנן אשר דמו יישפך על המזבח: "וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגָתָם אִתּוֹ חֹג לַה' לְדֹרֹתֵיכֶם חֲקַת עוֹלָם תִּתְּחַגְּהוּ" (שמות יב, יד). או, "וְהִקְטִירְם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לָחֶם אֲשֶׁה לִרְיַח נִיחָח כָּל חֶלֶב לַה'; חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל מוֹשְׁבְּתֵיכֶם כָּל חֶלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא ג, טז). אפילו שלא בפני הבית (ראה תורת כהנים על אתר ויקידושין לו, ב). אחר טהרת הלויים לעבודה בהזות "עֲלִיהֶם מִי חֲטָאֵת" (במדבר ח, ז), "זֹאת חֲקַת הַתּוֹרָה" (שם יט, ב) ל"כָּל הַנֶּגַע בְּמֶת" (שם, יג). אף כאן, "וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ" בתרומה הנוכחית "שִׁמֹן זֵית זֶךְ", וגם מאילך "חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֶם".

כיוצא בו, "וְאֵתָה הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת אֶהֱרֹן אַחִיךָ וְאֶת בָּנָיו אִתּוֹ". קריבת הכהנים היא הקדמה הכרחית לעשיית "בְּגָדֵי קֹדֶשׁ" (שמות כח, ב), כי בָּאֵין לובשים בגדים מה טיבם. וגם צריכים העושים במלאכה להכיר כל לובש להתאים לו "מִדּוּ בֶד" (ויקרא ג, א) כמדינתו (יומא כג, ב). הרי שהצווים על מלאכת הבגדים, שהם המשך הדיבור על תרומת "זָהָב... וְתְכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ" ו"אֲבָנֵי שֹהֵם וְאֲבָנֵי מְלֹאִים" (שמות כח, ג-ז), תלויים בציווי על קריבת הכהנים. מאידך גיסא, הכהנים עצמם אינם מן התרומה וקריבתם חורג כמה מן הדיבור המתמשך.

כיוצא בו, "וְאֵתָה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חֲכָמֵי לֵב... וְעָשׂוּ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיךָ וּלְבָנָיו לִכְהֲנֹנוּ לִי" (כח, ג-ד), לעת עתה, מן התרומה הראשונה, טובים לכניסה לכהונה וחניכתה. אבל בגדים בלי וניכתמים וייוולדו לכהנים בנים ובני בנים שגם להם יצטרכו בגדים. הלאה, "וְהָיָה", אותם "חֲכָמֵי לֵב" בעתיד, או חכמים כמותם עתידים, "וַיִּקְחוּ" שוב לפי הצורך "אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכַלֵּת וְאֶת הָאַרְגָּמָן וְאֶת תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ" (שם, ה) מנדבות חוזרות או מכספי ציבור. ראייה שמדובר בלקיחות עתידיות, שמפירוט חומרי הבגדים נפקד פה מקום אבני השוהם ואבני המילואים, מפני שאבנים לא יתשחקנה אלא תתקיימנה מן התרומה הראשונה, וגם לא תצטרכנה אלא לאפוד אחד וחושן אחד להלביש כהן גדול אחד.

ובכן, לקבוע ללקיחת השמן או קריבת הכהנים או עשיית הבגדים דיבורים משלהם, נוסח 'וַיִּדְבַּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמֹן', אי אפשר, כל ייקטע הדיבור הראשון אשר אף הלקיחה והקריבה והעשייה שייכות לו, ושלא יושלם עד פרשת מזבח הקטורת שבסוף 'תצוה'. מאידך, לצוות עליהן בסתם כהמשך גמור לדיבור הראשון, כמו שציווה על הארון והשולחן ושאר כלי המשכן ומרכיביו, גם אי אפשר, שהרי באו בענייניהן הוספות שלא מכלל הדיבור הראשון. מה עשה הכתוב? נקט ניב פשרני המסתמך כפתיח לדברים חדשים, ובכל זאת אינו פנייה חדשה אל משה, כזו הראויה לבוא רק משנושא קודם הושלם. "וְאֵתָה" משמעו: "אֵתָה", אשר עודך לפני שומע מפי דברים נמשכים מלמעלה, עוד - זו הוראת ו'ו' של "וְאֵתָה" - "תצוה" ות"קרב" ו"תדבר" כך וכך. נעוץ אפוא במילה "וְאֵתָה" רמז לה' המדבר, למשה השומע, ולשיח שהם עומדים ועסוקים בו, כמעט כאילו אכן נאמר, "וַיִּדְבַּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר", ספק דיבור קודם ספק חדש.

4. וְעִמְדוֹת עֲשִׂיָּה וְאֲדָנֶיהֶם עֲשִׂיָּה נְחֹשֶׁת וְזִימָה לְעִמּוּדִים וְצִפָּה רִאשִׁיהֶם וְחֹשֶׁק אֹתָם (כו, י) משמעו שהאדנים נחושת אך לא גוף העמודים, כפירוש רש"י על אתר וכדמוכח להלן כז, יז, ו-לח, לא. ואילו נעשו העמודים נחושת לא נזקקו לאדני נחושת.

נפגשו כאן בפסוקנו מגמות סותרות. מחד, סדר הנחת הכלים עוקב אחר סדר הציוויים לעשותם, ולכן מפני שפרשת עשיית השלחן (כה, כג-ל) באה אחר עשיית הארון (שם, י-כב) ולפני המנורה (שם, לא-מ); אולי מפני שהשלחן דומה לארון בתבניתו, חומריו, זרו, ובדיו, מקדים הכתוב את מיקום השלחן אל מיד אחר מיקום הארון (כו, לג-לד) ולפני מיקום המנורה. מאידך גיסא, תיאור הנעשה ברוח דרום קודם לעולם לרוח צפון, כגון אצל קרשי המשכן (כו, יח; לו, כג), קלעי החצר (כו, ט; לח, ט), והדגלים והלוויים סביב מחנה השכינה (במדבר ב, י; ג, כט), אולי מפני שדרום הוא ימין (כשמו הנרדף תימן) וצפון הוא שמאל, ככתוב, "צפון ימין אתה בראתם" (תהלים פט, יג); "אשר משמאל לך משק" (בראשית יד, טו; צפן הוא שמל' באותיות מתחלפות), וימין קודמת. לפיכך לא יכול הפסוק להקדים את המנורה ולפתוח, 'ושמת את המנורה מחוץ לפרכת על צלע המשכן תימנה', או להקדים את צפון ולפתוח, 'ושמת את השלחן מחוץ לפרכת על צלע המשכן צפונה'. אלא, פותח הכתוב בשולחן בלי להזכיר את רוחו, עובר אל המנורה ומיקומה בדרום, ורק לבסוף הוא חוזר למקם את השולחן בצפון.

ועוד, אילו פתח הכתוב, 'ושמת את השלחן מחוץ לפרכת על צלע המשכן צפונה', היה בכך עלבון לשולחן, כאילו נדחה ח"ו מאליו אל שמאל. אלא, מקום כבודו "מחוץ לפרכת", ואלמלא בת זוגו יכולנו להעמידו בימין או אפילו באמצע רוחב הבית. אבל משום המנורה שמקומה בדרום, נשאר מקום השולחן "על צלע צפון".

ב'כי תשא', אחר פרשות מחצית השקל והכזיור, היקרות רביעית של "ואתה" מן הסוג שב'תצוה'. אך לפני הפתיח השכיח הקובע דיבור לעצמו. "וידבר ה' אל משה לאמר, ואתה קח לך בשמים ראש" (כב-כג). כאמור (אות ב'), הצורך ב"בשמים לשמן המשחה" כבר כולכל במקומו, בציוריו על משיחת אהרון ובניו, הבא בין ציוויים על לקיחת שמן למאור ועשיית מזבח קטורת, כמו שהבשמים לשמן המשחה נמנו בנדבה בין "שמן למאור" ו"בשמים... לקטרת הסמים" (כה, ו). אך התיאור שם של הנעשה בשמן המשחה נשאר חלקי. ציווי למשוך את כלי המשכן המתין על כרחו עד לאחר שיוזכרו אחרוני הכלים, היינו המזבח הפנימי שכנגד הקטורת שהיא בסוף רשימת הנדבות, והכזיור שנחושטו כלל לא שויכה לתרומת המשכן. גם טרם נודעה מתכונתו של השמן.

עתה פונה הכתוב להשלים את החסר: לפרט פירוט מלא את כל אשר יימשח, וללמד איך השמן יירקח. אך הדיבור שהחל בנדבת המשכן כבר נקטע בדיבורים על מחצית השקל והכזיור. לחזור אל ה"בשמים לשמן המשחה" ולנעשה בהם נצרך אפוא דיבור חדש, ועל כן נאמר, "וידבר ה' אל משה לאמר". אולם, לצרף בכל זאת את משיחת הכלים אל העילות לנדבת המשכן, שוב נוקט הכתוב במטבע "ואתה", כאילו עוד רצוף הדיבור הראשון מפי ה' למשה, וכאילו הועתקה וריחת השמן עם משיחת הכלים אל לקיחת שמן למאור וקריבת אהרון ועשיית הבגדים, אשר אף הן נפתחו ב"ואתה".

הנה נא גזירה שווה לפשוטו של מקרא.

ביאורי רש"י

קטעים נבחרים מביאור שיטתי הנערך לדפוס על פירוש רש"י לתורה

ונתת אל הארץ את העדת אשר אתן אליה (כה, טז)

ונתת אל הארץ – כמו 'צארכו'. העדת – התורה, שהיא לעדות ביני וביניכם² שצווינו לחסם מלות הכתובות בה³.

1. מילת היחס 'אל' תורה לפעמים לא על תנועה לקראת יעד אלא על הנחה בתוכו. הפעולה אשר אל היא לוואי לה נמשכת עד שמושאה עומד במקומו. כמו 'ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה' (בראשית כג, יט) או 'ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו אל מערת המכפלה' (שם כח, ט), שהוראתו 'במערת שדה המכפלה', מפני שקבורה היא העברת המת מבין החיים והשמתו בקבר. אף כאן תועבר העדות מיד נותנה יתברך, או מן הארון הראשון שעשה משה להוריד בו את הלוחות מן ההר (ראה רש"י לדברים י, א), ותונח בארון.

יחסת המגמה, שהיא כהקדמת 'אלי' (או אות השימוש למ"ד שהיא כיווצה) ליעד (כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה), שכיחה למדי לסמן הגעה לתוך יעד. כגון 'ואקברה את מתי שמה' (בראשית כג, יג), 'שמה קבר אברהם ושרה אשתו' (בראשית כה, י), 'שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את יצחק' (בראשית מט, לא) 'שמה תקברני' (בראשית נ, ה), שהוראת כולם 'במערת המכפלה'. או 'קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן' (שמות טז, לג); 'ועשית כידור נחשת... ונתת שמה מים' (ל, יח); 'ונתנו שמה הכהנים שמרי הסף את כל הכסף' (מלכים ב, יב, י); 'אשר איעד לכם שמה' (שמות כט, מב); 'ונעדת שמה לבני ישראל' (שמות כט, מב); 'ואקח את האזור מן המקום אשר טמנתיו שמה' (ירמיה יג, ז). לפעמים הפעולה הפושטת 'שמה' אינה מניעה בעצמה נפעל אל יעדו אבל היא משלימה פעולה קודמת אשר אמנם הייתה בה הנעה. כגון 'וילכו ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב וישכבו שמה' (יהושע ב, א), שהוראתו מעין 'ויבאו שמה וישכבו'; 'ההרה לכו פן יפגעו בככם הרדפים ונחבתם שמה' (שם, טז), כלומר 'לכו שמה ונחבאתם'; 'ויבקש לבכות ויבא החדרה ויבא שמה' (בראשית מג, ל), שעוכב הכי עד שבא יוסף החדרה ורק שם פרץ; 'ויסר אל העליה וישכב שמה' (מלכים ב, ד, יא); 'בבוא אדני בית רמון להשתחות שמה' (מלכים ב, ה, יח); 'וישב הוֹרֵם המלך להתרפא ביזרעאל... וירפב יהוא וילך יזרעאלה פי יורם שכב שמה' (מלכים ב, ט, טו-טז); 'הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר... אל ארץ רחבת ידים שמה תמות ושמה מרפבות פבדך' (ישעיה כב, יח); 'ויתננינה במצרים בנעוריהן זנו שמה מעכו שדיהן' (יחזקאל כג, א). יש אשר הפעולה הקודמת אינה מפורשת אך היא משתמעת מן ההקשר, כגון 'ויטמא את הבמות אשר קטרו שמה הכהנים מגבע עד פאר שבע' (מלכים ב, כג, ח), שהוראתו 'בא שמה לקטר', או 'שמה קננה קפוז' (ישעיה לד, טז), שהוראתו שמה באו לקנן. ומרוב הרגל נמצאה יחסת המגמה משמשת תחת אות השימוש ב"ת אפילו בלי שום תנועה. כגון 'ויתצא מן המקום אשר היתה שמה' (רות א, ז), בו; 'ועוד ראיתי תחת השמש מקום המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע' (קהלת ג, טז), בו; 'ויפז את אהליהם ואת המעונות אשר נמצאו שמה' (דברי הימים א, ד, מא), בהם. ואף בתורה, 'ויחלם והנה סלם מצב ארצה' (בראשית כח, יב), בארץ, אלא אם ההוראה היא שהיה נראה הסולם כאילו הביאורו ותקעוהו בארץ והציבורו.

2. בהיותה שמורה גנוזה בארון בקודש הקדשים כשטר שאי אפשר להעלימו.

3. 'התורה' היינו זו הכתובה על הלוחות, ככתוב 'ואתנה לך את לוחות האבן והתורה' (שמות כד, יב), ו"מצוות הכתובות בה" הן 'המצוה אשר כתבת ליהורם' (סוף הפסוק שם), אשר לדעת רש"י על אתר הן 'כל שש מאות ושלוש עשרה מצוות', מפני שכולן 'בכלל עשרת הדברות הן, ורבינו סעדיה פירש באזהרות שישד לכל דבור ודבור מצוות התלויות בו'. ויש לציין לעוד שלשה מקומות שבהם מזהה רש"י את הלוחות עם התורה כולה: בשמות לב, טז, ד"ה מעשה אלהים המה; שם, יט, ד"ה וישלך; ובדברים לד, יב, ד"ה ולכל היד החזקה (הערת הרב אברהם ישעיה לופיאנסקי).

הקשה רא"מ מדוע הזכיר פה רש"י את 'התורה', ולא פירש בפשטות ש"העדת" היא הלוחות, כמו שיפרש להלן על 'ויקח ויתן את העדת אל הארץ' (מ, כ):

וַיִּנְתֵּן אֶת הַכִּפֹּרֶת עַל הָאָרֶץ מִלְמַעְלָה וְאֶל הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתָּן אֵלֶיךָ (כה, כא)

וְאֶל הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת – לֹא יָדַעְתִּי לְמַה נִּכְפַּל, שֶׁהִי כְּבֵד נֶאֱמָר, וְנִכְפַּל אֶל הָאָרֶץ אֶת הָעֵדֻת (למעלה כה, טז). וַיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁכָּאֵל לִלְמַד שֶׁצִּעְוָה אֶרֶץ לִבְדּוּ בְּלֹא כִפְרָת יִתֵּן תַּחֲלִילָה הָעֵדֻת לְחֹכֶם, וְאַחֵר כִּי יִתֵּן אֶת הַכִּפֹּרֶת עָלָיו. מִשְׁצִיּוּוֹה הַכְּתוּב שִׁיכּוּסָה הָאָרֶץ בַּכִּפֹּרֶת הוּא חֹזֵר וּמִתְנַה שְׁתִּינְתָּן הָעֵדֻת אֶל הָאָרֶץ בְּטֶרֶם יִתְנָה הַכִּפֹּרֶת עַל הָאָרֶץ. וְכֵן מֵלִינוּ כְּשֶׁהִקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן נֶאֱמָר, וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת אֶל הָאָרֶץ (מ, כ), וְרַק אַחֵר כִּי וַיִּתֵּן אֶת הַכִּפֹּרֶת עַל הָאָרֶץ מִלְמַעְלָה (שם)⁵.

וַשְּׁמַת אֶת הַשְּׁלֶחָן מִחוּץ לַפֶּרֶת וְאֶת הַמִּנְחָה נִכַּח הַשְּׁלֶחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשְּׁלֶחָן תִּתֵּן עַל צִלְע צָפוֹן (כו, לה)

וַשְּׁמַת אֶת הַשְּׁלֶחָן – הַשְּׁלֶחָן עֹמֵד בְּצִפּוֹן הַמִּשְׁכָּן מִשּׁוּךְ מִן הַכּוֹתֵל הַצָּפוֹנִי שְׁתֵּי אֲמוֹת וּמַחְצֶה, וּמִנּוּרָה בְּדֶרוֹם, נִכַּח כְּלוֹמַר מִזֶּה הַשְּׁלֶחָן, מְשֻׁכָּה מִן הַכּוֹתֵל הַדְּרוֹמִי שְׁתֵּי אֲמוֹת וּמַחְצֶה. וּמִזֶּכֶח הַזֶּה נִתּוֹן כְּנֶגֶד לוֹרֵי (רוח) שֶׁבִּין שְׁלֶחָן לְמִנְחָה, בְּאִמְצַע רֹחַב הַמִּשְׁכָּן, מִשּׁוּךְ קִמְעָא כְּלָפִי הַמְּזֻרָה. וְכוֹלֵם נִתּוּנִים מִן חֲלִי אֹרֶךְ הַמִּשְׁכָּן (אוֹחֵל מוֹעֵד) וּלְפָנִים. כִּי־לֵד? לוֹרֶךְ הַמִּשְׁכָּן מִן הַפֶּתַח לְפָרֶכֶת עֲשִׂים אֲמָה; הַמְּזֻכָּר וְהַשְּׁלֶחָן וְהַמְּנוּרָה מְשֻׁכִּים מִן הַפֶּתַח לֵד מִעֲרֵב עֶשֶׂר אֲמוֹת, אֲלֵא שֶׁהַשְּׁלֶחָן וְהַמְּנוּרָה פְּנִימִיִּים יוֹתֵר מִן הַמְּזֻכָּר⁶.

“אֶת הָעֵדֻת – הַלּוּחוֹת”. אֲלֵא שֶׁלְּדַעַת רַשִׁי לֵהֲלֹךְ לֹא, יח, “מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל קוֹדֵךְ לְצִיּוּי מִלֹּאכֶת הַמִּשְׁכָּן”, וְכֵבֵר נִשְׁתַּבְּרוּ לּוּחוֹת רִאשׁוֹנוֹת. לִכֵּן “הָעֵדֻת” פֶּה הִיא שֶׁל לּוּחוֹת שְׁנִיּוֹת, וְאֲבִינֵיהֶם הִרִי לֹא נִתְקַבְּלוּ מִסִּינִי אֲלֵא מִשֶּׁה פֶּסֶלֶם (לד, א) וְהַעֲלֵם הַהֵרָה (דְּבָרִים י, ג). אֲבָל אֶת תּוֹכֵן הַלּוּחוֹת, הַמְּצוּוֹת, חֲרֹט הַקֶּבֶץ הַבְּכוּדוֹ גַּם עַל הַלּוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת (שְׁמוֹת לד, א) וְכֵבֵר נִתְּנוּ אֶל מִשֶּׁה, כְּנֹאמֵר, “וַיִּכְתֹּב עַל הַלָּחֹת כְּמִכְתָּב הָרִאשׁוֹן אֶת עֲשֻׁרֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֹּהֵל וַיִּתְּנֵם ה' אֵלֵינוּ” (דְּבָרִים י, ד). לְפִיכֵךְ לֹא יִכּוֹל רַשִׁי לְפָרֵשׁ שֶׁ“הָעֵדֻת” הִיא גּוֹף הַלּוּחוֹת אֶל רֶק הַתּוֹרָה הַכְּתוּבָה עֲלֵיהֶם. וְאִילוּ לֵהֲלֹךְ נֹאמֵר בְּסִתָּם שֶׁמִּשֶּׁה נָתַן “אֶת הָעֵדֻת אֶל הָאָרֶץ” בְּלִי לְפָרֵשׁ מִי נִתְּנָה, וְשֶׁם מִתְפָּרֵשׁ אֲפּוֹא בְּשׁוֹפֵי שֶׁ“הָעֵדֻת” הִיא “הַלּוּחוֹת” (הֵרֵב אֲבִרָהִם יִשְׁעִיָה לּוֹפִיאֲנִסְקִי; חֲשׂוֹה גּוֹר אֲרִיָּה).

4. הַקְּטִיעָה שֶׁל שְׂרָשֶׁרֶת וְרִי הַיִּפּוֹךְ (“וַיִּנְתֵּן אֶת הַכִּפֹּרֶת... וַיִּנְתֵּן אֶת הַכִּפֹּרֶת אֲתָךְ”; כה, כא-כב) בְּצוּרַת הַעֲתִיד הִיסוּדִית “תִּתֵּן” עִם הַקְּדָמָה הַמוֹשָׁא הַעֲקִיף (“וְאֶל הָאָרֶץ”), בְּמִקּוֹם לְכַתּוּב “וַיִּנְתֵּן אֶל הָאָרֶץ”, מִסְמַנֵּת שֶׁ“תִּתֵּן” הוּא עֲתִיד מוֹשֵׁלֵם וַיִּתְּקִים עוֹד לְפָנֵי הַפְּעוּלָה שֶׁקְּדָמָתוֹ בְּמִשְׁפַּט (“וַיִּנְתֵּן אֶת הַכִּפֹּרֶת”). רֹאֵה רֹאבֵעַ עַל אֲתָר; הַשְּׁוֹה רַשִׁי לְבִרְאשִׁית ד, א, ו-כא, א.

5. רִבִּים תִּמְחוּ אִיךְ הִיָּה עוֹלָה עַל הַדַּעַת לְשִׁים תַּחֲלִילָה אֶת הַכִּפֹּרֶת עַל הָאָרֶץ וְרַק שׁוֹב לְתַת בּוֹ אֶת הַלּוּחוֹת, הֵלֵא בְּלִתִּי אֲפִשְׁרִי לְהַכְנִים לּוּחוֹת לְאֹרֶן סִתּוֹם. וְמֵה רֹאִיָה לְרַשִׁי מִן הַמִּשְׁתַּמֵּעַ לְהֵלֵךְ שֶׁכֹּאשֶׁר הִקִּים מִשֶּׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן נָתַן תַּחֲלִילָה “אֶת הָעֵדֻת אֶל הָאָרֶץ” וְרַק אִז “אֶת הַכִּפֹּרֶת עַל הָאָרֶץ מִלְמַעְלָה”, וְכִי יִכּוֹל הִיָּה לַעֲשׂוֹת הַפּוֹךְ?

הַכוּוֹנָה הִיא כְּנִרְאָה שֶׁהַלּוּחוֹת הֵם מַעֲיָקֵר תְּבִנְתּוֹ שֶׁל הָאָרֶץ, וְלֹא שֶׁהַכְּלָתָם הִיא שִׁימוּשׁוֹ כְּשֶׁלֹּהֲבֹת עַל הַמְּנוּרָה וְלָחֵם עַל הַשְּׁלֶחָן וְקִטְרוֹרֶת עַל הַמְּזֻבָּח הַפְּנִימִי וְעוֹלָה עַל הַחִיצוֹן. אַחֲרֵת יִכּוֹל הִיָּה בְּצִלְאֵל לַעֲשׂוֹת אֶרֶץ וְכִפּוּרֹת וְלִהְרַכִּיבָם וּלְבַסּוֹף הִיוּ פּוֹתָחִים מַעֲט לְהַנִּיחַ אֶת הַלּוּחוֹת כִּהְנַחַת לָחֵם עַל הַשְּׁלֶחָן. אוֹלֵם לְהֵלֵךְ, כִּפִּי שְׁמִרָאָה רַשִׁי, מוֹכַח שֶׁבְּצִלְאֵל הַשְּׂאִיר אֶת הָאָרֶץ מִפּוֹרֵק לְחִלְקֵי כְּדִי שִׁמְשָׁה יִכְנִים אֶת הַלּוּחוֹת וַיִּצִּיבּוּ עַל מִתְכּוֹנָתוֹ. נֹאמֵר שֶׁם “וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת אֶל הָאָרֶץ” לֹא בְּלִבָּד לְפָנֵי “וַיִּתֵּן אֶת הַכִּפֹּרֶת עַל הָאָרֶץ מִלְמַעְלָה” אֲלֵא אִף לְפָנֵי “וַיִּשֶׁם אֶת הַבָּדִים עַל הָאָרֶץ” (שְׁמוֹת מ, כ), וְרַק עִם הַלּוּחוֹת שֶׁבִּתּוֹכָם “וַיִּבְּא אֶת הָאָרֶץ אֶל הַמִּשְׁכָּן” (שם, כא). אוֹדוֹת שֶׁאֵר הַכְּלִים מִפּוֹרֵט אִיךְ הוֹעֲמָדוֹ בְּמִקּוֹמוֹתֵיהֶם לְקִיִּים “וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ” בְּטֶרֶם יִסּוּפֵר אִיךְ נַעֲשִׂיתָה מְצוּוֹת: “וַיִּתֵּן אֶת הַשְּׁלֶחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מִחוּץ לַפֶּרֶת, וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לָחֶם לְפָנֵי ה'”; “וַיִּשֶׁם אֶת הַמִּנְחָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נִכַּח הַשְּׁלֶחָן עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נִגְבָּה, וַיַּעַל הַנֶּזֶר לְפָנֵי ה'”; “וַיִּשֶׁם אֶת מִזְבַּח הַזֹּהֵב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לְפָנֵי הַפֶּרֶת, וַיִּקְטֹרַע עָלָיו קֶטֶרֶת סָמִים”; “וַיִּתֵּן מִזְבַּח הָעֹלָה שֶׁם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד, וַיַּעַל עָלָיו אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַמִּנְחָה”; “וַיִּשֶׁם אֶת הַפִּיר בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ, וַיִּתֵּן שָׁמָּה מִים לְרִחֻץ” (שם, כב-ל).

נִפְקָא מִינָה לְבִית שְׁנִי, מִשְׁנַגְנָזוֹ הַלּוּחוֹת. לֹא עָשׂוּ לְפָחוֹת אֶרֶץ שְׁנִי לְהַשְׁלִים אֶת תְּצוּרַת הַמִּקְדָּשׁ (מִשְׁנָה יוֹמָא נג, ב), וְשִׁיעֲמוּד בְּקוֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים מִמִּתֵּן לְלוּחוֹת שִׁיכּוּסָנוּ בּוֹ כְּשֶׁאֵר כְּלִים הַמִּתְנַתִּים לְעִבּוּדָתָם, וְכִמוֹ שֶׁעָשׂוּ חוֹשֵׁן לְהַשְׁלֵמָה בְּגִדֵי הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל אִף שֶׁחֲסָרוּ אֹרִים וְתוֹמִים. שֶׁכֵּן אֶרֶץ רִיק הוּא לְקוֹי בְּתִבְנִיתוֹ וְכִפּוּרָתוֹ וְכִרּוּבָיו אִינֵם מִרְכָּבָה לְשִׁכִּינָה וּבְדִיו אִינֵם כֹּאפּוֹנִי הַמִּרְכָּבָה וְכוֹלּוֹ פֶּסוּל.

6. רַשִׁי לְמַעְלָה כו, ה-ו-לב.

7. מִקּוּרֵי בְּבִרְיָתָא יוֹמָא לג, ב, מִן הַתּוֹסַפְתָּא לְיוֹמָא פֶּרֶק ב: “שׁוֹלָחַן בְּצִפּוֹן מִשּׁוּךְ מִן הַכּוֹתֵל שְׁתֵּי אֲמוֹת וּמַחְצֶה, וּמִנּוּרָה בְּדֶרוֹם מְשֻׁכָּה מִן הַכּוֹתֵל שְׁתֵּי אֲמוֹת וּמַחְצֶה. מִזְבַּח מְמוּצֵעַ וְעוֹמֵד בְּאִמְצַע וּמִשּׁוּךְ כְּלָפִי חוּץ קִמְעָא.” וּבְתוֹסַפְתָּא שֶׁם נוֹסֵף: “וְכוֹלֵם הִיוּ נִתּוּנִים מִחֲצִי הַבֵּית וּלְפָנִים.”

נִרְאָה שֶׁמִּגְמַת רַשִׁי לִישֵׁב גַּם אֶת הַסֵּדֶר הַמִּקּוּטֵעַ לְכֹאדוֹרָה שֶׁל הַפֶּסֶסוֹק, אֲשֶׁר פּוֹתַח בְּמִיקוֹם הַשְּׁוֹלָחַן אִךְ בְּלִי לְשִׁיךְ לוֹ צִלְע, עוֹבֵר אֶל הַמְּנוּרָה וְצִלְעָה, וְשׁוֹב חֹזֵר אֶל הַשְּׁוֹלָחַן וְצִלְעוֹ. מְדוּעַ לֹא נִכְתַּב בְּפִשְׁטוֹת, “וַשְּׁמַת אֶת הַשְּׁוֹלָחַן מִחוּץ לְפָרוֹכֶת עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן צִפּוֹנָה וְאֶת הַמְּנוּרָה נִכַּח הַשְּׁוֹלָחַן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה”? תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל רַשִׁי הִיא שִׁשְׁמִית הָאָרֶץ “מִחוּץ לַפֶּרֶת” הִיא צוּ נִפְרֵד, עִם הַשְּׁלֶחָן אַחֲרוֹת, מִתְנִיתָנו “עַל צִלְע צָפוֹן”. כִּי־צֵד? “מִחוּץ לַפֶּרֶת” מִשְׁמַע קְרוֹב לֵה, מִיד בַּעֲבֵרָה הַשְּׁנִי מִן “אֶרֶץ הָעֵדֻת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים” (שְׁמוֹת שם, לד). וְאִילוּ מִזְבַּח הַקְּטוֹרֶת נִתֵּן “לְפָנֵי הַפֶּרֶת” (ל, ו), מוֹלָה מִמְּזֻרָח לֵה וְעֵדִיין “מִן חֲצִי הַמִּשְׁכָּן וּלְפָנִים”, אֲבָל לֹא פְּנִימָה כְּשׁוֹלָחַן אֲלֵא “מִשּׁוּךְ קִמְעָא כְּלָפִי מִזְרָח”. הַשְּׁוֹלָחַן אִינוֹ סִמּוֹן מִמֶּשׁ אֶל צִלְע צָפוֹן, אֲלֵא קְרוֹב יוֹתֵר אֶל אִמְצַע רֹחַב הַהִיכָל מֵאֲשֶׁר אֶל הַצֵּד, שֶׁכֵּן הוּא “מִשּׁוּךְ מִן הַכּוֹתֵל הַצָּפוֹנִי שְׁתֵּי אֲמוֹת וּמַחְצֶה”, וְלִכֵּן לֹא יִכּוֹל הִיָּה לְהִיאֵמֵר, “וַשְּׁמַת אֶת הַשְּׁלֶחָן מִחוּץ לְפָרוֹכֶת עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן צִפּוֹנָה”, אֲלֵא, “מִחוּץ לַפֶּרֶת” בְּמִקּוֹם שִׁתְּאִים לְצוּרֵךְ עִבּוּדוֹתָה, הִיִּינוּ בְּהַשְׂאֵרֶת אֲמִתִּיִּים וְחֲצִי מֵאֲחֹרָיו, הַרוּחַ הַמִּסְפִּיק לְהִלּוֹךְ שְׁנֵי כִהְנִים זֶה בְּצֵד זֶה וּמַעֲרֶכֶת אַחַת שֶׁל לָחֵם הַפָּנִים בִּידֵי כָל אֶחָד מֵהֶם (רֹאֵה רַשִׁי לְיוֹמָא שם ד”ה מִשּׁוּךְ; הַרוּחַ הַנֶּצֶר לְהִלּוֹךְ שְׁנֵי בְנֵי אָדָם כְּתָף לְכַתֵּף נִלְמַד, לְפִי רַשִׁי לְמִנְחֹת צֵט, א, מִבְּדֵי הָאָרֶץ, אֲשֶׁר אֹרֶךְ הָאָרֶץ הַפְּרִיד בֵּינֵיהֶם לְאַפְשֵׁר לְשֵׁנִי כִהְנִים מִכָּל קֶצֶה לְהִיכָסֵם בֵּין הַבָּדִים לְשִׂאת אֶת הָאָרֶץ, כְּמִשְׁתַּמֵּעַ שֶׁם צֵט, ב). רִיחּוֹק הַמְּנוּרָה מִן הַכּוֹתֵל שֶׁלֵּה נִגְזֵר מִרִּיחּוֹק הַשְּׁוֹלָחַן מִן הַכּוֹתֵל שֶׁלֵּה. שֶׁכֵּן מִן “נִכַּח הַשְּׁלֶחָן” לְמַדְנוּ שְׁלֹשֶׁה דְּבָרִים: שֶׁשְׁוֹלָחַן וּמִנּוּרָה עוֹמְדִים עַל צִיר רֹחַב אֶחָד, בְּמִרְחָק שׁוֹוֶה מִן הַפְּרוֹכֶת; שִׁיחִיָּה חֲלָל פְּנּוֹי בֵּין הַשְּׁוֹלָחַן לְמִנּוּרָה, וְלֹא יִחְצוּץ מִזְבַּח הַקְּטוֹרֶת בֵּינֵיהֶם אֲלֵא יוֹרֶחֶק מַעֲט מִזְרָחָה; וְשִׁתּוּרֶחֶק הַמְּנוּרָה מִן הַצִּלְע שֶׁלֵּה בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁהַשְּׁוֹלָחַן מִרוּחָק מִן הַצִּלְע שֶׁלֵּה (רֹאֵה יוֹמָא שם). שִׁיעוֹר הַכְּתוּב הוּא אֲפּוֹא: “וַשְּׁמַת אֶת הַשְּׁלֶחָן”, אִי שֶׁם בְּרוּחַ הַבֵּית כְּנִגְזֵר מִעִבּוּדוֹתָה, “מִחוּץ לַפֶּרֶת” סִמּוֹן לֵה, בְּחֲצִי הַפְּנִימִי שֶׁל הַהִיכָל וּפְנִימָה יוֹתֵר מִמִּזְבַּח הַקְּטוֹרֶת. “וְאֶת הַמִּנְחָה נִכַּח הַשְּׁלֶחָן” מִרוּחָקָת מִן הַכּוֹתֵל כִּפִּי שְׁמִרוּחָק הַשְּׁוֹלָחַן, אִף שֶׁהִיא עֲצָמָה אִינָה זְקוּקָה לְאוֹתוֹ הַרוּחַ. מַעֲתָה “עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה” מִשְׁמַע בְּהִכְרָתָה, מְשֻׁכָּה אֶל דְּרוֹם רַק בְּמִידָה שֶׁאִנִּי עֵדִיין מִקִּיִּים בֵּה גַם “נִכַּח”, וּתְתַפָּרֵשׁ “צִלְע” הַאֲמוּרָה עַל הַמְּצוּדָד וְלֹא עַל הַסִּמּוֹן הַגְּמוּר. מִשְׁכָּן, רַשְׁאֵי הַמִּקְרָא לְסִיִּים, “וְהַשְּׁלֶחָן תִּתֵּן עַל צִלְע צָפוֹן”, כְּלוֹמַר נוֹטָה אֶל צִלְע צָפוֹן כִּפִּי שְׁנוּטָה הַמְּנוּרָה אֶל “צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה”.